

השנה שהייתה מן הגדולות בתולדות ישראל הביאה גם לביקורת המדינה משימות חדשות. בחלק מן הממצאים הכלולים בדו"ח זה כבר משתקפים המאורעות הגדולים וההווי החדש.

בין הברכות בהן נתברכנו בשנה הזאת הייתה מגמת ההתלכדות בעם ובמדינה. היא מגשרת על ניגודי דעות והשקפות ומיישרת דרכי פעולה. אולם אין למעט בגללה את הנכונות לשמוע ביקורת ולהסיק מסקנות ממנה. הפרדה בין מבקרים למבוקרים דרושה תמיד לכל שלטון; כאשר הציבור מזדהה יותר עם השלטונות ומבקר אותם פחות מתוך עמידה מנגד, דרוש אף יותר, שמערכות הביקורת הקבועות, ובראשן ביקורת המדינה הבלתי תלויה הפועלת מטעם הכנסת, ימלאו את שליחותן בהקפדה.

במינהל הממשלתי מסתמנת בשנים האחרונות יתר נכונות לשכלל את הכלים לתיקון ליקויים בעקבות הביקורת, מהם רבים אשר חשיבותם הדגושה ועדת הכספים בסיכומים והצעות שאושרו במליאת הכנסת. אף דרישות הביקורת, להסיק מסקנות רחבות יותר על פי ממצאה – לא רק לגבי הגוף המבוקר הבודד שבו התגלה ליקוי – מתחילה למצוא אוזן קשבת: הנהלת משרד האוצר, דרך הממונים על הפיקוח במשרדי הממשלה ובאגודים, החלה לגשת למשימה. אולם עוד לפני המבחן של יישום גישה זו לגבי מספר נושאים מרכזיים, המועלים בדו"ח זה או שהועלו בקודמיו.

לפי תקיפות הטיפול בליקויים כבדי משקל ורבי היקף ניתן להכיר, באיזו מידה השאיפה לתקינות וליעילות, ולשמירה על החוק ועל טוהר המידות, היא חזקה. לעיתים קרובות באים התיקון והשיפור רק בעקבות תקלות חמורות. והרי חוקים וכללי מינהל תקין יש לשמור בקפידה כזו, שימנעו מראש את התקלות. כמובן, אין מי שיתנגד לשמירה על החוק, אין מי שירצה במינהל בלתי תקין; אולם יותר מזה נחוץ. יש שהתקינות צריכה להחזיק מעמד מול לחץ כבד, ולפעמים יש להעדיף את הדאגה לה, אפילו על שקולים לגיטימיים כשלעצמם. כאן תועיל רק ההכרה, שתקינות המינהל אינה מיטריד, אלא ברכה צפונה בשמירה עליה, סכנות חמורות כרוכות בפגיעה בה. היא ערך בפני עצמו, שקולה כנגד הישגים רבים, ולא במעט תלויה בה יציבות החברה והמדינה.

ממצאי ביקורת רבים מתייחסים להבטחת זכויות האזרחים, במגעם עם המדינה כריבון וגם בבואם אתה בקשרי עסקאות. לא תמיד מדובר בעניינים גדולים, אך הינם חשובים לאדם אליו הם נוגעים. גם כאן נדירים המקרים של פגיעה מכוונת. אולם מינהל טוב צריך לצאת לקראת האזרח, לסייע בידו למען ילמד לדעת את זכויותיו בצורה המובנת לו, וייהנה מהן ללא מאבק ומאמץ מיותרים.

במדינת ישראל עקרונות אלה אינם שנויים במחלוקת, ואך זו מטרת הביקורת: לעודד את התודעה של חשיבותם ולקדם הפעלתם הלכה למעשה.

 י. א. נ. נ. נ.

י. א. נ. נ. נ.
מבקר המדינה

ירושלים, י"ד בשבט תשכ"ח
13 בפברואר 1968